

LIBRIS

We know
books

**DAVID
MITRANY**

1

*Teoria
funcțională
a
politicii*

Traducere din limba engleză și note de
Laura Cornelia Ciutina, Vladimir Lazurca și Marcela Țușcă

Prefață de
Marius Lazurca

**Presa Universitară Clujeană
2023**

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	vii
David Mitrany, o voce profetică în secolul XX.	
<i>Prefață la ediția în limba română</i>	ix
Prefață.....	xxvii
Introducere de <i>Paul Taylor</i>	xxix

PARTEA ÎNTÂI. Autobiografică

Nașterea teoriei funcționale.....	3
Note și referințe.....	44

PARTEA A DOUA. Câteva expuneri timpurii

Progresul guvernării internaționale (1932)	81
O propunere pe timp de război (1941).....	99
Un sistem de pace operativ (1943).....	116

PARTEA A TREIA. Câteva probleme speciale – Miscelaneu de extrase

Introducere.....	127
Primul Război Mondial.....	128
Naționalitate și naționalism.....	129
Noul înțeles al neutralității.....	137
Pactele regionale: foloase și primejdii.....	142

New Deal.....	150
Experiența celui de-Al Doilea Război Mondial	154
Cum putem să dezvoltăm o metodă a „schimbării pașnice”?	158
Agenda restaurării păcii.....	161
Securitatea internațională	170
Protecția drepturilor omului	175
Egalitatea internațională	188
Naționalism și planificare	194
Autogovernarea colonială.....	199
Asistența tehnică internațională	203
Națiunile Unite în perspectivă istorică	208
Sfârșitul „moralității” în război.....	217

PARTEA A PATRA.

Privire retrospectivă și prospectivă

Privire retrospectivă și prospectivă.....	225
Epilog.....	251
Bibliografie.....	253
Indice.....	265

David Mitrany, o voce profetică în secolul XX

Prefață la ediția în limba română

Războiul
*„Conflictul și cooperarea,
săbiile și brăzdarele, războiul și pacea”*

Pe data de 24 februarie 2022, președintele Rusiei, Vladimir Putin, dădea armatei sale ordinul de a trece frontiera cu Ucraina. Războiul astfel declanșat îi va fi șocat pe naivi, idealiști sau neinformați, dar nu i-a surprins pe cei care, asemenea lui David Mitrany, vor fi urmărit cu suficientă atenție dinamica relațiilor dintre state în secolul XX. Dacă ne-am lăsa atrași într-un joc al imaginației, am putea improviza o ipoteză: că Mitrany, chemat să analizeze agresiunea rusă, ar fi evocat eșecul construirii unor raporturi de cooperare, de tip funcționalist, care să modereze revanșismul rus și care să pledeze convingător pentru beneficiile colaborării.

În opinia mea, războiul Rusiei împotriva Ucrainei prelungește inerțial dinamica prăbușirii – spasmodice, dar relativ pașnice – a Uniunii Sovietice. Întreaga masă continentală euro-asiatică își caută încă punctul de echilibru și formula optimă de conviețuire. Sigur, nu e nici locul, nici momentul să fac aici preistoria analitică a conflictului în curs. M-aș rezuma la a spune că anii de după căderea comunismului s-au văzut și au fost trăiți diferit la Moscova, pe de-o parte, la București, Praga sau Varșovia, pe de alta. În Europa Centrală, Orientală și Baltică, ieșirea din socialismul totalitar a echivalat cu o încercare de recuperare istorică și de reasumare a apartenenței la Europa și Occident, prin procese integrative succesive: Consiliul Europei, Parteneriatul pentru Pace, NATO, OCDE, UE. Succesorul URSS, Rusia, a avut un parcurs mai ezitant: războaie (inițial cal-

de, parțial înghețate ulterior) în Abhazia, Osetia, Transnistria; o tranziție haotică, punctată de criminalitate organizată și oligarhizarea economiei; un conflict intern (sau de secesiune) în Cecenia. Stabilizarea asociată cu venirea la putere a lui Vladimir Putin în 1999 a însemnat nu doar recuperarea încrederii rușilor în ei înșiși, ci și creșterea graduală a tensiunii dintre Federația Rusă și Occidentul generic și eșecul diverselor formule de cooperare. Când, în 2007, la Conferința de Securitate de la München, deplângea dizolvarea URSS ca pe o „tragedie geopolitică” fără egal, președintele Putin semnala că formula de echilibru (al terorii) găsită în timpul Războiului Rece nu a fost înlocuită cu o soluție de stabilitate globală pe placul Rusiei.¹ Toate episoadele care compun preistoria conflictului în desfășurare în Ucraina – Revoluția Portocalie (2004-2005), Revoluția Demnității (2014), anexarea Crimeei și conflictul de secesiune din Donbas – pot fi asociate frustrării Rusiei în raport cu poziția și statutul său în ordinea globală unipolară născută după disoluția Uniunii Sovietice.

Parteneriatul *„O constelație regională răsăriteană”*

Semnificativă pentru subiectul și tezele acestui volum mi se pare evoluția raporturilor dintre Rusia și Uniunea Europeană. Primul episod semnificativ s-a consumat în Corfu, în 1994, odată cu semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) între Uniunea Europeană și Rusia. Gândit inclusiv pentru a crea un echilibru politico-simbolic cu semnarea, la aceeași dată și în același loc, a documentelor de aderare la UE a Austriei, Suediei și Finlandei, APC prevedea crearea unei „relații funcționale”, în termenii lui Mitrany, între Rusia și Uniunea Europeană, un raport compus dintr-o sumă întreagă de formate de dialog și sincronizare a politicilor, așezate toate sub autoritatea unui summit la nivel înalt. În ciuda pretenției Rusiei de a fi tratată ca un egal al UE și a diverselor sincope de parcurs, relațiile dintre cei doi parteneri au avansat până la convenirea, în 2005, a unei foi de drum referitoare la patru spații comune UE-Rusia,

¹ Traducerea în engleză a discursului președintelui Federației Ruse poate fi găsită pe site-ul oficial al Administrației Prezidențiale: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>.

UBRIS | We know books

definind ariile de cooperare aprofundată: economie; libertate, securitate și justiție; securitate externă și, în fine, educație și cercetare. În ciuda invadării Georgiei de către Rusia în august 2008, după expirarea Acordului de Parteneriat și Cooperare, un nou document, Parteneriatul pentru Modernizare, a fost negociat și semnat în 2010. Cadrul legal al UE cu Rusia făcea pandant cu Parteneriatul Estic, oferta de cooperare politică și integrare economică făcută de Uniune statelor din vecinătatea orientală imediată (Republica Moldova, Ucraina, Belarus, Georgia, Armenia, Azerbaidjan)².

Totul a basculat însă la sfârșitul lui 2013 când, în pregătirea summitului Parteneriatului Estic de la Vilnius, UE a accelerat discuțiile privind încheierea unui acord aprofundat și cuprinzător de comerț liber cu Ucraina. Dorința inițială a guvernului de la Kiev de a intra într-un parteneriat economic ambițios cu UE a provocat reacția promptă a Rusiei, care-și vedea fragilizate planurile de edificare a unei Uniuni Euroasiatice. În momentul respectiv, la cumpăna dintre 2013 și 2014, devenea tot mai limpede că Rusia se poziționa față de ambele alianțe occidentale – NATO și UE – într-o logică confrunțațională și de sumă nulă. Trecuseră două decenii de la momentul Corfu, dar o Rusie încrezătoare și geopolitic din nou ambițioasă decidea că alinierea politicilor, cooperarea și cultivarea intereselor comune pot fi abandonate. Tot ce a urmat – evenimentele din Euromaidan, anexarea Crimeei, agresiunea din Donbas – nu a făcut decât să confirme schimbarea de optică, și anume decizia Federației Ruse că interesele sale vitale sunt mai bine apărate prin agresiune decât prin cooperare.³ Martor a două războaie mondiale, Mitrany era deplin conștient că, abandonate logicii suveranității pure, statele naționale eșuează în competiție, tensiune și conflict. Teoria mitranyană a funcționalismului a fost propunerea lui – iată, încă actuală! – de construire a unei ordini internaționale stabile și pașnice.⁴

² A se vedea și studiul fostului premier și ministru suedez de externe Carl Bildt, publicat de European Council on Foreign Relations, „Russia, the European Union, and the Eastern Partnership”, accesibil la https://ecfr.eu/archive/page/-/Riga_papers_Carl_Bildt.pdf.

³ În termenii lui Mark F. Imber, abordarea funcționalistă e preferabilă războiului doar dacă costurile obținerii prin forță a beneficiilor urmărite le depășesc pe ale celor obținute prin cooperare. Cf. Mark F. Imber, „Re-reading Mitrany: a pragmatic assesment of sovereignty”, *Review of International Studies*, vol.10, No 2 (Apr., 1984), p. 107.

⁴ Felul în care funcționalismul mitranyan poate fi, sau nu, o cheie adecvată de lectură pentru criza relațiilor dintre UE și Rusia face obiectul acestei interesante analize: Kamil Zwolski, „Wider Europe, Greater Europe? David Mitrany on European Security Order”, *Journal of Common Market Studies*, 2017, volume 55, Number 3, pp. 645-661.

Într-o oarecare contradicție cu longevitatea sa patriarhală, cu plasarea adesea strategică în miezul evenimentelor veacului XX, cu rețeaua globală de contacte la cel mai înalt nivel și, în fine, cu abundența operei sale, despre viața lui David Mitrany se știe relativ puține.⁵ El însuși a așteptat până în 1975, anul morții sale, până să publice „Memoriul” din debutul acestui volum, un document care oricum retrasează un parcurs mai curând intelectual decât biografic.⁶ Mi se pare semnificativ că, după știința mea, toate textele dedicate vieții autorului nostru își extrag deopotrivă substanța și informația elementară din „Memoriu”, inclusiv textul, adesea citat, al fostei sale asistente de cercetare, Dorothy Anderson.⁷ Personalitate eminentă discretă, Mitrany își expune viața în „Memoriu” ca pe un epifenomen al contextului istoric, al cărui actor s-a considerat și pe care a încercat, cu o blândă tenacitate, să-l influențeze.

Născut la București în 1888, Mitrany realizează repede că, în statul crud și încă neașezat, opțiunile sociale și profesionale la îndemâna unui tânăr evreu⁸ erau dramatic limitate. La 20 de ani se stabilește așadar la Hamburg, unde, paralel cu o slujbă modestă, își continuă educația. O schimbare capitală intervine în 1912, când, transferat la Londra, se înscrie pentru studii de sociologie și economie la London School of Economics, pe care le va absolvi însă cu o diplomă de licență abia după încheierea Marelui Război, în 1918.

Cele două războaie mondiale au fost, în tot tragismul lor, evenimente cruciale în formarea și evoluția profesională ale lui David Mitrany. La în-

⁵ „Despre viața lui D. Mitrany s-a publicat relativ puțin. Cel mai mult s-au menționat data și locul nașterii sale, originea etnică, perioada studiilor londoneze, activitatea de cercetare de la Institutul de Studii Avansate de la Princeton University, principalele sale lucrări publicate și data decedului său.”, scrie Mihai Alexandrescu în *Funcționalismul și sistemul internațional (David Mitrany)*, Eikon, Cluj-Napoca, 2010, p. 33. Cartea profesorului clujean e singurul studiu de mari dimensiuni dedicat autorului de origine română publicat în România, o introducere obligatorie în studiile mitranyene.

⁶ Este și abordarea lui Mihai Alexandrescu, *Ibidem*, pp. 31-67, adică „o prezentare bio-bibliografică a operei” (p.27).

⁷ Dorothy Anderson, *David Mitrany (1888-1975): an appreciation of his life and work*, „Review of International Studies”, oct. 1998, vol.24, pp. 577-592.

⁸ Numele Mitrany ar indica, potrivit lui Mihai Alexandrescu, originea sefardă a savantului născut la București și proveniența din orașul italian Trani. A se vedea Mihai Alexandrescu, „David Mitrany during the First World War. Some ambiguities in his Biography”, *Studia UBB Historia*, volume 62, Number 2, dec 2017, pp. 49-50.

ceputul Primului Război Mondial, după o scurtă asociere cu Legația României de la Londra, savantul nostru începe să lucreze ca expert pentru Ministerele britanice de Externe și de Război, contribuind astfel la efortul belic și la tentativa de construire a unei perspective durabile de pace, inclusiv în calitate de contributor la *Peace Handbooks*, documentul esențial de ghidaj utilizat de negociatorii britanici la Conferința de Pace de la Paris.⁹ Efortul de a gândi lumea postbelică va continua, cu încă mai mare intensitate, după izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, când, îndată după invadarea Poloniei, reia colaborarea cu Foreign Office, ca membru al Foreign Research and Press Service, un grup de savanți independenți chemat să furnizeze expertiză Ministerului britanic de Externe. Natura muncii sale în acest grup se desprinde lesne din studiul „O propunere pe timp de război (1941). Organizare internațională teritorială, ideologică sau funcțională?”, publicat în paginile acestui volum. Acest document mi se pare important din două motive: fiindcă ilustrează preocuparea tenace a lui Mitrany pentru pace, înțelegeșă ca efect imediat al unei ordini internaționale stabile fondate pe cooperare; în al doilea rând, fiindcă expune abordarea funcțională, contribuția sa la evoluția domeniului relațiilor internaționale. Textul din 1941 al lui Mitrany pleacă de la constatarea eșecului Ligii Națiunilor de a preveni o nouă conflagrație globală și propune depășirea competiției inevitabile între statele naționale, pe o scenă internațională potențial anarhică, prin stimularea și creșterea organică a cooperării în domenii transnaționale de interes comun.¹⁰ Ajunsă în mod ideal la realizarea sa deplină, propunerea lui Mitrany ar (fi) transforma(t) societatea globală într-o țesătură complexă de „relații funcționale” între toate statele, în funcție și cu intensitatea specifică dictată de interesele lor, raporturi colaborative dedicate soluționării unor probleme comune (transportul feroviar sau maritim, combaterea epidemiilor sau poluării, gestiunea materiilor prime strategice, administrația comună a oceanelor sau a spațiului etc), puse în practică la scara lor teritorială naturală (regi-

⁹ Potrivit lui Lucian M. Ashworth, Mitrany ar fi fost „unul dintre cei patru experți în problematica Balcanilor care au convins guvernul britanic să-și modifice în 1918 politica în privința monarhiei habsburgice, de la menținerea Imperiului la pledoaria pentru dezmembrare.”, în Lucian M. Ashworth, „David Mitrany and South-East Europe. The Balkan Key to World Peace”, *The Historical Review*, Institute for Neohellenic Research, volume II (2005), p. 205.

¹⁰ „În lumina eșecului marilor proiecte asemenea Ligii Națiunilor în perioada interbelică, Mitrany a propus o formă radical diferită a cooperării internaționale, care nu ar începe prin conceperea unor aranjamente federale, însoțite de toate dificultățile lor legale și constituționale.”, Martin Griffiths, *Fifty key thinkers in International Relations*, Routledge, London and New York, 1999, p.191.

onală, continentală, internațională sau globală) și așezate sub o autoritate perpetuu adaptativă, în interiorul căreia ponderea influenței fiecărui stat ar fi proporțională cu răspunderile asumate. Această viziune își va găsi o formă mai elaborată în studiul „Un sistem de pace operativ: un argument pentru dezvoltarea funcțională a ordinii internaționale”, publicat în 1943 și beneficiar, prin traduceri, al unui ecou internațional semnificativ.¹¹

SUA

„O evoluție funcțională de la cap la coadă”

Perioada interbelică îl aduce pe David Mitrany în contact cu Statele Unite, în mod specific cu Carnegie Endowment for International Peace, organizație cu care va rămâne în legătură din 1922 până, cel puțin, în 1969, când profesorul de origine română tutelează congresul științific „Funcționalismul”, organizat sub auspiciile Carnegie la Bellagio. E dificil de rezumat legătura fertilă și complexă a lui Mitrany cu SUA: ea cuprinde, între multe altele, stagii profesoriale la Harvard (1931-1933), conferințe la Yale, numirea la proaspăt înființatul Institut de Studii Avansate de la Princeton (1933), o instituție care l-a păstrat între membrii săi până la pensionare. Dincolo de recunoașterea și ponderea academică internațională, SUA i-au furnizat lui Mitrany experiențe nemijlocite referitoare la utilitatea abordării funcționale, proces de maturizare intelectuală în lipsa căruia studiile din 1941 și 1943 amintite mai sus și-ar găsi cu dificultate o explicație. Savantul nostru vede în federația americană, întemeiată pe o Constituție deopotrivă venerabilă și imobilă, o imagine a scenei internaționale organizate de Pactul Ligii Națiunilor. În egală măsură, spre deosebire de Ligă, Mitrany constată capacitatea guvernului federal american de a gestiona schimbarea, adică de a furniza soluții care, fără să încalce Constituția și drepturile statelor federate, să permită soluționarea cooperativă a unor teme de interes comun. Nu ar fi probabil o exagerare să credem că soluțiile președintelui Roosevelt de contracarare a Marii Crize sau, în mod mai specific, crearea, în logică deplin funcțională, a Ten-

¹¹ Într-o recenzie critică la volumul de față, Carol S. Greewald, recunoscând meritele autorului nostru („unul dintre cei mai creativi gânditori ai perioadei interbelice”), se referă la studiul din 1943 drept: „probabil cea mai bună lucrare a lui Mitrany”, Greewald, Carol S. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 428 (1976): 140-41.

nessee Valley Authority¹² au condus la cristalizarea concepției lui Mitrany despre administrarea judicioasă a afacerilor internaționale.

Până la moartea sa, în 1975, Mitrany a rămas foarte activ, dovadă peremptorie fiind bibliografia sa de circa 200 de titluri, o imagine oricum parțială a întregii sale activități publice.¹³ Importanța contribuției sale¹⁴ și relevanța lui s-au evidențiat din nou la sfârșitul deceniului șase și începutul celui de-al șaptelea, după semnarea în 1957 a Tratatului de la Roma și fondarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului.¹⁵ Cred și eu, asemenea unor analiști ai relațiilor internaționale, că proiectul european, la debutul său măcar, era o bună exemplificare a logicii funcționale avansate de Mitrany: avansarea progresivă către o piață comună a bunurilor, serviciilor și muncii, într-o dezvoltare graduală și organică, sub autoritatea comună a semnatarilor. Nu cred, prin urmare, că e o întâmplare că Mitrany a decis, în 1966, să reia textul broșurii sale din 1943, *Un sistem de pace operativ*, în cuprinsul unui volum mai cuprinzător, cu același titlu.

Sigur că orice portret, fatalmente incomplet, al acestui savant discret îi face până la urmă un deserviciu. Disproporția dintre ceea ce știm despre viața lui și abundența scrierilor lui, proporțională cu influența exercitată, este în mod limpede uriașă. Dacă ne-am referi la colaborarea¹⁶ lui cu *The*

¹² Organizație creată în 1933, implicând mai multe state ale federației și destinată menținerii și ameliorării condițiilor de navigabilitate, controlului inundațiilor, împăduririi și uzului optim al terenurilor adiacente văii. TVA tocmai a împlinit 90 de ani de la înființare, probă convingătoare a succesului acestei soluții funcționale.

¹³ Bibliografia lui Mitrany cuprinde, fără îndoială, mai multe titluri decât lasă să se presupună lista compilată la finalul acestui volum. Unul dintre obiectivele proiectului nostru este ca, după evaluarea completă a arhivelor de la London School of Economics, să putem oferi publicului, inclusiv prin publicarea celor mai relevante texte, o imagine mai completă despre integralitatea operei marelui savant.

¹⁴ „Teoria funcționalismului a lui David Mitrany a exercitat un impact remarcabil de persistent asupra gândirii occidentale cu privire la politica și guvernarea internațională... o contribuție majoră la înțelegerea politicii globale... a oferit baza intelectuală pentru teoriile «neofuncționaliste» ale integrării politice”, în Keohane, Robert O. *The American Political Science Review*, vol. 72, no. 2, 1978, pp. 805–6.

¹⁵ Este și teza lui Mihai Alexandrescu expusă într-un studiu care investighează impactul ideilor autorului nostru asupra lui Jean Monnet și care concluzionează că „influența pe care Mitrany a avut-o asupra ideilor lui Monnet este evidentă” și, de asemenea, „Mijlocul secolului trecut a fost cu adevărat vremea gândirii funcționaliste.”, în Mihai Alexandrescu, „Jean Monnet – From the Marshall Plan to the British Refusal”, *Journal of Global Politics and Current Diplomacy*, 3(1), 2015, p.7 și 10.

¹⁶ David Mitrany începe să scrie pentru *The Manchester Guardian* în 1919, dar, potrivit lui Dorothy Anderson, colaborarea cu acest prestigios periodic „s-a prelungit pe durata întregii sale vieți”. Potrivit bibliografiei compilate de Anderson, ultimele articole publicate în acest periodic de Mitrany, în două numere succesive din august 1957, se referă la oportunitatea introducerii instituției *ombudsman*-ului în Marea Britanie. Cf. Dorothy Anderson, *op.cit.*, p.578 și 588.

Manchester Guardian, am fi nevoiți, în lipsa unei analize aprofundate, să ne rezumăm la doar câteva date elementare, scăpând astfel din vedere importanța, adesea crucială, a textelor lui despre contextul internațional și rolul lui în educarea, deopotrivă, a elitei și publicului larg britanice. De asemenea, ar fi greu să deslușim consecințele asocierii lui cu Unilever, îndată după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, în calitate de consilier de relații internaționale, ilustrând astfel, oarecum premonitoriu, ponderea corporațiilor globale ca actori nontradiționali ai scenei internaționale contemporane.

Volumul

„Să nu scriu în interesul vreunei țări sau vreunui popor anume”

Cartea de față se deschide cu o introducere a lui Paul Taylor, discipol – în egală măsură reverent și critic – al lui David Mitrany. El însuși o somitate a domeniului relațiilor internaționale, Taylor nu ezită nicio clipă să vorbească despre „rolul crucial” al maestrului său în evoluția disciplinei și să pună contribuția lui Mitrany în perspectiva unei antropologii pozitive. Într-adevăr, funcționalismul lui Mitrany se întemeiază pe ideea că istoria avansează, adesea ezitant și ambiguu, către circumstanțe mereu mai avantajoase și că, ființă rațională, omul își poate mobiliza propriile energii, pe cele ale naturii și societății către edificarea unei lumi mereu mai bune, deși constant imperfecte. Fiindcă, până la urmă, ce e funcționalismul dacă nu desfășurarea laborioasă și adesea tehnică a unei idei simple: că raporturile de colaborare ale indivizilor și comunităților depășesc în mod natural cadrele originare – familia, tribul, comunitatea largită, statul – pentru a cuprinde teritorii din ce în ce mai ample, adaptându-se logicii intrinseci a propriei dezvoltări organice. Și că a restrânge domeniul acestei colaborări la cadrele stricte ale statului național e nenatural și, fiindcă sursă de competiție și conflict, până la urmă păgubos. În acest sens, Mitrany crede că scena internațională este, în modernitate, teritoriul unei cooperări funcționale firești, pe teme specifice și sub gestiunea unor autorități ad-hoc, dincolo de frontierele statale și de administrațiile naționale stricte, așa cum o demonstrează agenții globale asemenea, de pildă, Organizației Internaționale a Muncii. Și că a răspunde adecvat la nevoile

de prosperitate și securitate ale omului modern nu mai stă în puterea strictă a statelor, izolate autarhic în propria suveranitate.

Sigur că Paul Taylor nu se mulțumește să așeze contribuția lui Mitrany în diacronia disciplinei și să îi cântărească impactul asupra scenei internaționale. Prefațatorul își pune și întrebări valide cu privire la limitele funcționalismului mitranyan. Astfel, pe bună dreptate, Taylor se întreabă dacă succesul cooperării funcționaliste internaționale peste limitele frontierelor statelor (naționale) reușește să altereze atitudinea, pasămite adânc înrădăcinată, a cetățenilor față de propriile state, suspendându-le simțământul de loialitate. În al doilea rând, autorul Introducerii chestionează capacitatea guvernelor de a depăși complet logica securității, competiției și prestigiului național pentru a se angaja deplin într-o cooperare de tip funcționalist.

Important e, de asemenea, să remarcăm faptul că, potrivit lui Taylor, ceea ce Mitrany propune este, în propriii termeni, „o contribuție originală majoră la studiul relațiilor internaționale”, dar, de asemenea, una care se dezvoltă natural dintr-o filosofie generală a politicii (deopotrivă interne și externe) pe care autorul născut la București încearcă să o elibereze de motivațiile ei moderne: „drapelul, teritoriul, prestigiul național”.

Biografia

„O viață întreagă, cu smerenie”

Dincolo de seria consistentă de studii, dispuse în creștere organică, pe care le antologhează volumul de față, interesul cărții pentru cititorul generic vine mai cu seamă din textul numit „Memoriu”. E vorba despre o evocare, realizată de Mitrany însuși, a felului în care secvențele proprii vieți, împletite cu istoria dramatică a secolului XX, l-au condus la formularea, ezitantă la început, a tezelor funcționalismului. În afară de – și mai mult decât – eseul biografic al lui Dorothy Anderson, „Memoriul” lui Mitrany este cea mai consistentă mărturie despre viața (inclusiv de idei) a acestui autor eminent discret. Textul lui Mitrany e în egală măsură o sinteză biografică, o istorie intelectuală, un itinerar prin marile episoade ale tragicului secol XX. Autorul ne poartă din România copilăriei, a primei tinereți și a celor dintâi studii, la Hamburg, Londra, Princeton și îndărăt în Europa, lăsând mereu impresia unei vieți trăite cu o conștiință acută a, deopotrivă, dimensiunii inevitabil tragice a istoriei, dar și a spe-

LIBRIS | We know books

ranței niciodată stinse că omenirea poate găsi secretul unei păci la scară globală prin formula unei cooperări transnaționale din ce în ce mai complexe, mai specializate și mai extinse.

„Memoriul” lui Mitrany evocă și traversează analitic o serie de momente fondatoare, importante toate pentru coagularea viziunii sale despre ordinea internațională optimă. Toate sunt importante pentru autorul nostru: faptul de a se fi născut în Europa balcanică, într-un stat nou, cu instituții fragile și cu un naționalism viu; de a fi asistat la dizolvarea lumii vechi, întemeiată pe echilibrul de putere, la capătul Primului Război Mondial, și de a fi fost martorul nașterii unei puzderii globale de mici state independente; de a fi fost promotorul timpuriu, martorul funcționării imperfecte și criticul onest al Ligii Națiunilor; de a fi observat dezechilibrele prevestitoare ale celui de-Al Doilea Război Mondial; de a fi văzut, în Comunitatea Cărbunelui și Oțelului, nu doar sâmburele unei unificări pașnice a continentului, ci și o expresie a funcționalismului pentru care a pledat încă de la începutul anilor '40.

Evocarea retrospectivă din „Memoriu” e în egală măsură savuroasă, fiindcă adesea anecdotică, și lămuritoare, prin rigoarea cu care dezvăluie nașterea graduală a concepției sale cu privire la funcționarea optimă a societății globale. În fond, așa cum o spune explicit Mitrany însuși, funcționalismul nu e neapărat o doctrină, ci concluzia firească a unei evoluții istorice. Funcționalismul presupune plasarea indivizilor, comunităților și statelor în logica unei creșteri, neîngrădită artificial, a cooperării. Îmbogățit de experiența istorică a secolului XX, savantul de origine română ajunge la concluzia că statele nu mai pot asigura securitatea și prosperitatea propriilor cetățeni decât dacă admit că unele probleme nu le pot rezolva singure, ci într-o cooperare, mereu mai avansată, progresiv mai complexă, cu alte state, la scară regională sau chiar globală. Nașterea Uniunii Poștale Internaționale sau a Organizației Internaționale a Muncii dovedește tocmai asta: că există sectoare ale vieții economice sau sociale care, în mod natural, se sustrag limitării naționale, care pun în cauză suveranitatea absolută a statelor și care, pentru a fi rezolvate satisfăcător, impun statelor să privească, dincolo de interesul strict egoist, către binele public global.¹⁷

¹⁷ Depășirea suveranității înguste și exclusive e, în fond, esențială pentru înțelegerea concepției funcționaliste, care ar fi „un proces gradual vizând înlocuirea politicii de putere, inerentă sistemului de State, cu o dinamică de colaborare întemeiată pe organizarea unor servicii publice internaționale.”, Guillaume Devin, „Que reste-t-il du fonctionnalisme international? Relire David Mitrany (1888-1975)”, *Critique Internationale*, 2008/1 (nr. 38), p. 145.